

Stadsschouwburg
Nijmegen ———
Concertgebouw
De Vereniging

Concertgebouw De Vereniging
Vrijdag 31 januari 2025, 20:15 uur

Ronald Brautigam

Jubileumconcert:
Brautigam 70 jaar

Programma

Haydn Sonate nr. 62 in Es majeur

Mozart Rondo, KV 511

Beethoven Sonate nr. 26 in Es majeur,
'Les Adieux'

--pauze--

Schubert Sonate nr. 20 in A, D 959

Haydn in Engeland

Net als Händel streek Haydn op latere leeftijd in Londen neer. Toen hij daar het beroemde Hallelujah uit Händels Messiah hoorde, was hij in tranen: "Händel is de meester van ons allemaal." Haydn zelf was ook succesvol in Engeland en werd er omgeven door getalenteerde, rijke muzikliefhebbers. Meer had hij niet nodig om nog één keer een pianosonate op papier te zetten. Hij schreef zijn laatste sonate voor pianiste Therese Jansen, voor wie hij warme gevoelens koesterde. Hoewel Haydn zijn oog meer dan eens liet vallen op Engelse pianistes, moest hij in het geval van Jansen genoeg nemen met een rol als getuige bij haar huwelijk. Jansen moet een goede pianiste zijn geweest, want in de sonate wordt vooral in het eerste en laatste deel veel van de pianist gevraagd. Het statige ritme aan het begin van de sonate is een typisch kenmerk van de Franse ouverture, die in heel Europa populair was.

Het gemis van Beethovens vriend

Een makkelijk persoon was Beethoven beslist niet, maar zijn vriendschap met aartshertog Rudolf van Oostenrijk heeft altijd standgehouden. Toen Napoleon Wenen aanviel, moest Rudolf een veilig heenkomen buiten de stad zoeken en dat ging Beethoven aan het hart. In de eerste druk van zijn sonate Les Adieux stond dan ook de tekst:

'voor het vertrek van Zijne Keizerlijke Hoogheid, voor aartshertog Rudolf van Oostenrijk, in bewondering.' Bij de eerste drie akkoorden van de sonate heeft Beethoven 'Le-be-wohl' ('vaarwel') geschreven. Hij ontwikkelt deze akkoorden, wellicht emotioneel vanwege het vertrek van zijn vriend, al snel tot een turbulent eerste deel. In het tweede deel, genaamd 'Abwesenheit' ('afwezigheid') volgt de berusting. Aan het begin van het deel klinkt een dissonant akkoord en een vragend motiefje in de rechterhand. Dit blijft tot het einde van het deel terugkeren en zo is onder de oppervlakte van het tweede deel nog altijd onrust te horen. Misschien maakte Beethoven zich nog altijd zorgen over het lot van Rudolf. In het energieke en bij vlagen euforische derde deel viert Beethoven alvast 'Das Wiedersehen', het weerzien met zijn vriend. Rudolf zou later ook daadwerkelijk terugkeren. Voor dit vooruitzicht heeft Beethoven de toonsoort Es majeur gebruikt. Dat deed hij ook in andere heroïsche stukken, zoals zijn Derde symfonie. Behalve Rudolf van Oostenrijk heeft waarschijnlijk ook de Tsjechische componist Jan Ladislav Dussek Beethoven geïnspireerd. Dussek schreef vijf jaar eerder een sonate met Les Adieux als titel. Dat deed hij voor het politieke afscheid van de Russische tsaar Alexander I.

Mozarts uitgeschreven improvisaties

Als een van de eerste zelfstandige componisten moest Mozart maar zien dat hij de eindjes aan elkaar knoopte en daarom componeerde hij vrijwel nooit 'zomaar'. Veel stukken schreef hij voor zijn eigen concerten, maar van het Rondo KV511 is niet zeker of hij het wel zelf heeft uitgevoerd. Ook is het opmerkelijk dat hij in dit stuk veel meer versieringen heeft geschreven dan in andere werken. Daar zijn twee mogelijke verklaringen voor. Als Mozart het stuk tóch zelf heeft gespeeld, was dat wellicht improviserend tijdens een succesvolle concertreis naar Praag. Geniaal als hij was, zou hij zich daarna precies hebben herinnerd wat hij had gespeeld en het vervolgens hebben uitgeschreven, inclusief alle geïmproviseerde versieringen. Een andere verklaring is dat het rondo was bedoeld voor andere pianisten en om hen te helpen zou Mozart de versieringen hebben uitgeschreven. Hoe dan ook, het stuk levert een inblikje in hoe Mozart waarschijnlijk in andere stukken improviserend versieringen toevoegde. Dat is goed te horen wanneer het hoofdthema, waarmee

het stuk begint, halverwege en aan het einde van het rondo in versierde vormen terugkeert. Tussen de refreinen in zijn er twee 'coupletten', die elk hun eigen karakter hebben: het eerste heeft vooral veel zestiende noten, het tweede loopt met zestiende triolen nog vlotter door. Het refrein is rustiger met veel achtste noten.

Schuberts zwanenzang

Tot het bittere einde van zijn veel te korte leven heeft Schubert als een bezetene gecomponeerd. In de schaduw van Beethoven en gekweld door syfilis schreef hij in zijn laatste maanden onder meer zijn laatste drie pianosonates. Hij wilde ze opdragen aan componist en pianist Johann Nepomuk Hummel, die hij zeer bewonderde. Zijn uitgever Heinrich Albert Probst was echter niet geïnteresseerd en pas tien jaar na Schuberts dood heeft Anton Diabelli de werken uitgegeven. Hummel was inmiddels ook overleden en dus heeft Diabelli de sonates opgedragen aan Schumann, die vaak lovende woorden schreef over Schubert. De drie sonates vormen een eenheid doordat ze overeenkomstige melodieën hebben en dat geldt ook voor de delen van iedere afzonderlijke sonate. In Schuberts twintigste sonate, die in dit concert op het programma staat, is dat het duidelijkst te horen aan de akkoorden waarmee de sonate begint. Deze akkoorden komen, inclusief de opvallende naslag, in omgekeerde volgorde terug in de laatste maten van het werk. Het tweede deel, waarin de linkerhand ook een naslag speelt, begint met een muzikale meditatie op een klein motiefje. Na een stormachtige middensectie, met veel dynamische verschillen, snellere noten en harmonische verrassingen, keert het begin van het deel weer terug. Het derde deel is een licht scherzo met in het midden een trio, waarin de rechterhand akkoorden in het middenregister van de piano speelt, terwijl de linkerhand daaronder en daarboven afwisselend bas- en melodienoten speelt. Hierdoor moet de pianist de handen soms kruisen. In het vierde deel is goed te horen dat Schubert in de eerste plaats liedcomponist was. De tijdloze melodie in de rechterhand is een uitgebreid lied zonder woorden. Na een onstuimige middensectie keert het begin weer terug. Eerst in de 'foute' toonsoort Fis majeur en daarna alsnog in de hoofdtonsoort A majeur. Na dit meesterwerk zou Schubert nog één sonate schrijven, waarin hij opnieuw strooit met prachtige, gezongen

melodieën. Pas zo'n honderdvijftig later zou Schubert écht ontdekt worden en inmiddels is duidelijk dat er in Beethovens tijd nóg een componist was die aan een groot en uniek oeuvre heeft gewerkt.

Ronald Brautigam

Zowel op de moderne vleugel als de historische fortepiano geldt Ronald Brautigam al jarenlang als een autoriteit in de klassieke en vroegromantische muziek. Niet minder dan vier keer heeft hij een Edison in ontvangst mogen nemen, waaronder vorig jaar de Edison Klassiek Oeuvreprijs. Brautigam heeft een bijzonder succesvolle samenwerking gehad met de Kölner Akademie en dirigent Michael Alexander Willens, die heeft geresulteerd in opnames van alle pianoconcerten van Mozart, Beethoven, Mendelssohn en Weber. Ook heeft hij het complete oeuvre van Beethoven op pianoforte vastgelegd. Met het Koninklijk Concertgebouw Orkest onder leiding van Riccardo Chailly heeft hij pianoconcerten van Hindemith, Sjostakovitsj en Frank Martin opgenomen.

Bart de Graaf

Wellicht ook interessant:

7 februari 2025

Merel Vercammen & Syrène
Saxofoonkwartet
Rising Waves

12 februari 2025

Kamermuziek Nijmegen
Frank Peter Zimmermann en Dmytro Choni

8 maart 2025

Katharine Dain & Sam Armstrong
Elle et moi

27 maart 2025

Ciconia Consort & Maria Milstein: De hangende tuinen van Babylon
o.l.v. Dick van Gasteren